The Central Research institute
of the Armed Forces of Ukraine

Military Science. Vol. 2 No. 2 (2024)

DOI: 10.62524/msj.2024.2.2.14

“Таймлайн”-мобілізація – шлях від примусу до популяризації військової служби в умовах війни: право вибору – спосіб ефективного комплектування людськими ресурсами

Олег Семененко
доктор військових наук, професор
заступник начальника Центрального науково-дослідного інституту
Збройних Сил України з наукової роботи
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: aosemenenko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6477-3414

Володимир Коваль
кандидат військових наук, старший науковий співробітник,
заступник начальника Генерального штабу Збройних Сил України
Генеральний штаб Збройних Сил України
03168, проспект Повітряних Сил, 6, Київ, Україна
e-mail: vladimerkoval69@gmail.com
ORCID:0000-0002-6209-6779

Добровольський Юзеф Броніславович
кандидат технічних наук, доцент
заступник начальника кафедри військової підготовки
з навчальної роботи – начальник навчальної частини
Національний авіаційний університет
03048, вулиця Медова 1, Київ, Україна
e-mail: kataza@i.ua
ORCID:0000-0002-1077-1402

Віктор Царинник
начальник науково-дослідного відділу кадрового менеджменту та мобілізації
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
e-mail: viktor_0202@i.ua
ORCID:0009-0003-8638-6353

Роберт Ованесян
провідний науковий співробітник науково-дослідного відділу кадрового менеджменту та мобілізації в Збройних Силах України
Центральний науково-дослідний інститут Збройних Сил України
03049, проспект Повітряних Сил, 28 Б, Київ, Україна
bober1609@gmail.com
ORCID: 0009-0008-6761-2059

Анотація. Актуальність статті, тематика якої – підвищення ефективності мобілізації в Україні, ні в кого сьогодні не викликає сумніву. Запровадження авторами так званих принципів “timeline”-мобілізації полягає в аналізі змін у підходах щодо мобілізації під час війни, зокрема щодо переходу від примусової мобілізації до популяризації військової служби та надання права вибору військовозобов’язаним формату проходження служби за принципом: “чим більше ти ризикуєш, тим менше ти служиш, але маєш найбільший фінансовий та соціальний пакет для себе та своєї родини, і навпаки”. Це дослідження підкреслює важливість забезпечення права вибору для громадян, що сприяє ефективному комплектуванню людськими ресурсами та підвищенню морального духу військовослужбовців. В умовах російсько-української війни, що триває, для України цей підхід є критично важливим, оскільки дозволяє зміцнити обороноздатність країни завдяки залученню мотивованих та свідомих добровольців. Тому головною метою статті було обрано виявлення існуючої проблематики мобілізаційних процесів у нашій державі та пошук шляхів удосконалення механізмів комплектування Збройних Сил України людськими ресурсами в умовах війни. Одним зі шляхів автори вважають запровадження системи “timeline”-мобілізації в Україні, яка, на їхню думку, сприятиме формуванню позитивного іміджу військової служби, підвищенню мотивації до добровільного вступу та забезпеченню ефективного комплектування людськими ресурсами в умовах війни. Основними методами досліджень є методи “мозкового штурму”, аналізу і синтезу, дедукції та індукції. Головними результатами статті є те, що в ній: сформовано актуальну проблематику діючих механізмів комплектування Збройних Сил України людськими ресурсами під час мобілізації в умовах війни; запропоновано методичний підхід щодо проведення досліджень за напрямом підвищення ефективності мобілізації в Україні; запропоновано проєкт новітньої моделі проходження військової служби за контрактом за принципом “timeline”-мобілізації; сформовано варіанти проходження військової служби за контрактом під час дії воєнного стану; запропоновано підхід щодо визначення додаткових соціальних гарантій військовослужбовцям під час проходження служби за контрактом за принципом “timeline”. Матеріали статті можуть бути корисними керівництву складових Сил оборони України та держави в цілому, а також науковцям і дослідникам за напрямами досліджень питань щодо комплектування людськими ресурсами та мобілізації у Збройних Силах України.

Ключові слова: варіанти проходження військової служби, ефективність мобілізації та комплектування, Збройні Сили України, інформаційний вплив, людські ресурси, модель системи “timeline”-мобілізації, методичний підхід, збройна агресія, соціальний захист військовослужбовців, обороноздатність, мобілізація, національна безпека, російсько-українська війна, ротація, рекрутинг, сили оборони держави.

“Не можна силою примусити людину щиро виконувати свій обов’язок, тільки право вибору майбутніх перспектив особистого існування та рідних дає шанс на щирість та свідомість” – Олег Семененко

Вступ (Introduction)

В умовах сучасних збройних конфліктів і гібридних війн ефективне комплектування збройних сил людськими ресурсами стає однією з найважливіших задач для будь-якої держави. В Україні, з огляду на військовий конфлікт, що триває, питання щодо мобілізації набуло особливого значення (Статистичні дані для якісного опрацювання науково-дослідної роботи “Рампа-М”; Закон України № 3633-IX, 2024; Талалай, 2014; Можаровський, 2014; Семененко, Воронченко, Москаленко, Абрамова, Харитонов, 2021).

Традиційна примусова мобілізація хоч і залишається необхідним заходом у воєнний час, пов'язана з численними викликами, такими як психологічний стрес, соціальна несправедливість та емоційне вигорання військовослужбовців.

Водночас, люди дедалі більше розуміють, що добровільна служба і надання громадянам права вибору можуть значно підвищити ефективність мобілізації. Добровольці зазвичай більш мотивовані, мають вищий бойовий дух і краще підготовлені до виконання завдань. Таким чином, перехід від примусу до популяризації військової служби та впровадження прав вибору стає не лише морально етичним, а й стратегічно доцільним.

Дослідження різних підходів щодо мобілізації та їхній вплив на ефективність функціонування сил оборони держави, а також аналіз міжнародного досвіду в цій сфері є надзвичайно важливими для України в її прагненні забезпечити надійну оборону та безпеку. Вивчивши часові параметри мобілізаційних процесів, так званий "таймлайн" ("timeline"), їхню трансформацію від примусу до добровільної служби, можна отримати цінні уроки для створення більш збалансованої та ефективної системи комплектування сил оборони України, а особливо Збройних Сил України (ЗС України) (Статистичні дані для якісного опрацювання науково-дослідної роботи "Рампа-М"; Закон України № 3633-IX, 2024; Талалай, 2014; Можаровський, 2014; Семененко, Воронченко, Москаленко, Абрамова, Харитонов, 2021; Романченко, Талалай, 2017; Череп, 2023; Павловський, 2023; Уроки російсько-української війни 2022 року, 2022; Наказ Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 22.02.22 № 2, 2022; Указ Президента (69/2022), 2022; Указ Президента (342/2022), 2022; Указ Президента (574/2022), 2022; Указ Президента (758/2022), 2022; Закон України № 235-VIII, 2015; Військові запропонували мобілізувати додатково до 500 тисяч людей. Зеленський; Результати опитування КМІС в рамках проєкту "MOBILISE"; Романченко, Талалай, 2016; Соломицький, Семененко, Онофрійчук, Слюсаренко, Баранов, Мітченко, 2022).

Таким чином, дослідження за цим напрямом не лише розглядає важливу тему для поточного військового контексту України, а й сприяє формуванню нових ефективних підходів щодо мобілізації в Україні в умовах війни, що триває.

Materials and Methods (Матеріали та методи)

Нині, на третьому році війни, в Україні досі мобілізаційні процеси непрозорі, що обумовлено невизначеністю населення під час призову на військову службу. Основними напрямами такої невизначеності є (Статистичні дані для якісного опрацювання науково-дослідної роботи "Рампа-М"; Закон України № 3633-IX, 2024; Талалай, 2014; Можаровський, 2014; Семененко, Воронченко, Москаленко, Абрамова, Харитонов, 2021; Романченко, Талалай, 2017; Череп, 2023; Павловський, 2023; Уроки російсько-української війни 2022 року, 2022; Наказ Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 22.02.22 № 2, 2022; Указ Президента (69/2022), 2022; Указ Президента (342/2022), 2022; Указ Президента (574/2022), 2022; Указ Президента (758/2022), 2022; Закон України № 235-VIII, 2015; Військові запропонували мобілізувати додатково до 500 тисяч людей. Зеленський; Результати опитування КМІС в рамках проєкту "MOBILISE"; Романченко, Талалай, 2016; Соломицький, Семененко, Онофрійчук, Слюсаренко, Баранов, Мітченко, 2022):

місця проходження служби та її перспективи;

тривалість проходження служби, а також інформація щодо залучення чи не залучення до бойових дій;

наслідки для військовослужбовців та членів їхніх сімей у разі поранення або смерті під час виконання бойових завдань, тобто досі немає чіткої відповіді на запитання: "Якщо зі мною щось станеться, що далі ….?";

інформація щодо прав та свобод, які надає проходження військової служби, а також обмежень, заборон і наслідків у разі відмови від неї тощо.

Це породжує низку негативних моментів під час продовження мобілізації в Україні, а саме:

зменшуються показники ефективності мобілізації;

зростає кількість осіб, котрі ухиляються від військової служби;

представники територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки (ТЦКіСП) здійснюють спроби силою та примусом набрати недостатню кількість людських ресурсів, що викликає зростання негативного ставлення до людей у формі та силових структур узагалі;

значно знижується морально-психологічний стан тих, хто служить, та населення країни загалом;

знижується ефективність застосування військ (сил) через відсутність вмотивованості призваного за мобілізацією особового складу;

збільшується негативний інформаційний контент стосовно керівництва силових структур та політичного керівництва держави тощо.

Усе це змушує керівництво ЗС України та держави в цілому негайно переглянути існуючий стан справ з цього питання та здійснити трансформацію системи комплектування складових сил оборони. Це можливо тільки у разі зміни стратегії комплектування Сил оборони держави та розроблення дієвого всеохоплюючого методичного підходу щодо підвищення ефективності мобілізації в Україні в умовах війни.

Одним із дієвих елементів такого підходу є запровадження динамічної системи так званої “timeline”-мобілізації, яка створить можливі варіанти проходження служби з певними особливостями контракту, що є альтернативою наявним негативним наслідкам для населення у разі ухиляння від проходження військової служби, яка є обов’язком кожного громадянина України у віці від 18 до 60 років (Статистичні дані для якісного опрацювання науково-дослідної роботи “Рампа-М”; Закон України № 3633-IX, 2024; Талалай, 2014; Можаровський, 2014; Семененко, Воронченко, Москаленко, Абрамова, Харитонов, 2021; Романченко, Талалай, 2017; Череп, 2023; Павловський, 2023; Уроки російсько-української війни 2022 року, 2022; Наказ Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 22.02.22 № 2, 2022; Указ Президента (69/2022), 2022; Указ Президента (342/2022), 2022; Указ Президента (574/2022), 2022; Указ Президента (758/2022), 2022; Закон України № 235-VIII, 2015; Військові запропонували мобілізувати додатково до 500 тисяч людей. Зеленський; Результати опитування КМІС в рамках проєкту “MOBILISE”; Романченко, Талалай, 2016; Соломицький, Семененко, Онофрійчук, Слюсаренко, Баранов, Мітченко, 2022).

Динамічна система “timeline” передбачає гнучкий підхід до мобілізації, відповідно до якого громадяни зможуть вибирати різні форми служби залежно від своїх особистих обставин та готовності. Це можуть бути короткострокові контракти з можливістю подовження, служба в резерві, а також альтернативні форми виконання військових обов’язків, такі як цивільна служба на підтримку збройних сил тощо. Такий підхід не лише знижує соціальну напругу, а й підвищує мотивацію громадян до участі в обороні країни, що, у свою чергу, позитивно впливає на загальну мобілізаційну готовність та ефективність ЗС України.

Упровадження цієї системи також передбачає покращення умов для військовослужбовців та членів їхніх сімей, зокрема забезпечення належного соціального захисту, медичної допомоги, реабілітації та інших необхідних послуг, що дозволить знизити побоювання та невизначеність, пов’язані з можливими ризиками служби, та сприятиме створенню позитивного іміджу військової служби в суспільстві. Отже, запровадження динамічної системи “timeline”-мобілізації є ключовим кроком у реформуванні мобілізаційних

процесів в Україні, що дасть можливість значно підвищити ефективність комплектування збройних сил та забезпечити надійну оборону держави в сучасних умовах.

Results (Результати)

Удосконалення діючих механізмів комплектування ЗС України людськими ресурсами в умовах війни передбачає запровадження низки заходів, а саме:

вивчення проблем, які вкрай негативно впливають на проведення мобілізації, та вироблення стратегії їх вирішення;

налагодження комунікацій (діалогу) з цивільним населенням держави та військовослужбовцями, які безпосередньо виконують бойові (спеціальні) завдання на лінії бойового зіткнення;

вдосконалення системи ротації військовослужбовців, комплектування ЗС України людськими ресурсами;

підвищення ефективності інформаційного впливу на думку населення країни;

підвищення якості соціального захисту військовослужбовців;

удосконалення системи бронювання;

генерування нових ідей (інновацій) та обмін ними з питань пошуку шляхів підвищення ефективності мобілізації людських ресурсів та прийняття громадян України на військову службу за контрактом тощо.

Методичний підхід щодо проведення досліджень за напрямом підвищення ефективності мобілізації в Україні наведено у табл. 1, у якій розкрито проблематику цього питання та відповідні напрями дослідження, а також показано основні проблеми, що негативно впливають на процес мобілізації, і запропоновано конкретні дослідницькі заходи для їх вирішення.

Перший етап досліджень слід присвятити вивченню основних проблем мобілізації, яка проводиться в державі (рис. 1). Вісімнадцятого травня 2024 року набрав чинності новий закон про мобілізацію, який протягом останніх місяців був предметом запеклих суперечок в українському політичному середовищі та у суспільстві. Головним завданням закону є посилення мобілізаційних процесів, проте наразі немає впевненості в тому, що підсумковий документ впорається із цим завданням. У будь-якому разі, він формально посилює правила військового обліку, посилює санкції проти так званих “ухилянтів” та конкретизує положення про відстрочку від мобілізації. Новації, прописані у новому законі, стосуються саме посилення правил військового обліку для українських призовників, а найголовніше – вони не спонукають населення країни добровільно вступати до лав ЗС України для боротьби із загарбником саме за власним бажанням. Зазначений закон передбачає цілком примусовий характер дій.

Оскільки під час підготовки згаданого вище законопроєкту не враховувалась думка цивільного населення та військовослужбовців, які безпосередньо виконують бойові (спеціальні) завдання на лінії бойового зіткнення, пропонується провести соціальне опитування цивільного населення країни та військовослужбовців, щоб зрозуміти, як до цього ставиться саме ця категорія людей. Основні заходи, яких треба вжити під час проведення досліджень щодо визначення проблем мобілізації в Україні після ухвалення закону про мобілізацію, продемонстровано на рис. 2.

Однією з головних проблем комплектування ЗС України в умовах війни залишається побудова системи прозорої ротації (рис. 3). Ротація під час війни означає заміну особового складу, що виконує певне бойове завдання або несе службу в складних умовах, на інших військовослужбовців, які були на інших позиціях (ППД, у районах, де не ведуться бойові дії, тощо). Це регулярна заміна або взаємозаміна особового складу, підрозділів (частин), що виконують завдання у важких, складних або несприятливих умовах, через певний час.

Рисунок 1. Ілюстрація порядку визначення основних проблем мобілізації

Рисунок 2. Ілюстрація реалізації заходів із визначення проблематики мобілізації в Україні

Одним із важливих заходів, що допоможе вирішити проблеми із комплектуванням військових організаційних структур людськими ресурсами, є запровадження нових форм строкових контрактів для проходження військової служби у ЗС України за принципом "timeline" (рис. 4), які будуть становити суттєву альтернативу призову військовозобов'язаних на військову службу за мобілізацією, що, у свою чергу, дасть можливість значно знизити соціальну напругу в суспільстві.

Таблиця 1. Методичний підхід щодо проведення досліджень стосовно підвищення ефективності мобілізації в Україні (проблематика та напрями)

№	Проблеми мобілізаційних заходів (негативні фактори)	Напрями дослідження
Етап 1. Визначення основних проблем мобілізації		
1.	Небажання цивільного населення бути призваними до лав ЗС України	1. Розробити анкети та провести соціальне онлайн-опитування цивільного населення в різних регіонах України з визначення причин небажання бути призваними до лав ЗС України
		2. Провести онлайн-анкетування (опитування) військовослужбовців з визначення причин небажання цивільного населення бути призваними до лав ЗС України та його думки стосовно того, які необхідно здійснити зміни, щоб вирішити цю проблему. (Особливу увагу звернути на тих військовослужбовців, які призвані за мобілізацією та безпосередньо виконували (виконують) бойові (спеціальні) завдання на лінії бойового зіткнення).
		3. Здійснити аналіз результатів соціальних опитувань цивільного населення і анкетувань (опитувань) військовослужбовців та на підставі висновків з аналізу підготувати пропозиції щодо підвищення ефективності виконання мобілізаційних заходів.
Етап 2. Дослідження проблем комплектування Збройних Сил України		
2.	Недосконала система ротацій військовослужбовців і недостатньо інформативна та якісна система рекрутингу, недосконаліть процедур вибору військової частини для проходження військової служби	1. Вивчити та проаналізувати підходи щодо залучення військовослужбовців до ведення бойових дій в інших країнах (США, Ізраїль, росія). 2. Дослідити проблематику організації та порядку проведення ротацій військовослужбовців, які залучаються до виконання бойових (спеціальних) завдань на лінії бойового зіткнення в Україні.
		3. Дослідити пропозиції та сформувати рекомендації щодо створення прозорої системи ротацій військовослужбовців різних штатно-посадових категорій за напрямами: регламентування тривалості перебування особового складу на лінії бойового зіткнення та військової служби; визначення принципів рівномірності військової служби залежно від ступеня її інтенсивності у Збройних Силах України; формування чітких правил проходження служби за різних умов (із залученням до безпосередніх бойових дій та без залучення); удосконалення процедур вибору військової частини для проходження військової служби; розроблення чітких правил грошового заохочення та забезпечення мобілізованих; формування варіантів проходження військової служби за контрактом під час дії воєнного стану (особливого періоду) за принципом “timeline”-мобілізації. 4. Розробити пропозиції стосовно формування проєкту наказу Міністерства оборони України щодо впровадження системи ротації у Збройних Силах України та інших складових сил оборони України та підготувати пропозиції щодо затвердження на законодавчому рівні.
		5. Сформувати пропозиції щодо удосконалення нормативно-правової бази України з метою врегулювання питань, що стосуються комплектування ЗС України, за умов створення прозорої системи ротацій.

Продовження таблиці 1. Методичний підхід щодо проведення досліджень стосовно підвищення ефективності мобілізації в Україні (проблематика та напрями)

№	Проблеми мобілізаційних заходів (негативні фактори)	Напрями дослідження
Етап 3. Дослідження питань щодо підвищення ефективності інформаційного впливу		
3.	Недосконалість інформаційного впливу на свідомість громадян України щодо незворотності мобілізації	1. Проаналізувати способи і методи ведення інформаційної пропаганди (ІПСО) передових країн світу та країни-агресора з метою розширення спектра методів боротьби у медіа- та кіберпросторі. 2. Вивчити пропозиції та розробити рекомендації щодо підвищення якості інформаційного впливу на свідомість громадян України стосовно незворотності мобілізації: формування загальних правил зміни інформаційної політики; визначення заходів з удосконалення інформаційного простору щодо популяризації мобілізації та її незворотності. 3. Провести круглий стіл із залученням представників ЗМІ. 4. Сформувати пропозиції щодо залучення PR-компаній (агенцій) до розроблення PR-стратегій та їх супроводження з питань підвищення репутації бойових підрозділів та популяризації військової служби у ЗС України.
4.	Недостатня обізнаність громадян України щодо відкриття та роботи рекрутингових центрів при ЦНАП	5. Сформувати пропозиції щодо популяризації та підвищення якості реклами в ЗМІ стосовно завдань рекрутингових центрів при ЦНАП та порядку їхньої роботи.
Етап 4. Дослідження питань щодо підвищення якості соціального захисту військовослужбовців		
5.	Недосконалість процедур соціального захисту військовослужбовців та членів їхніх сімей, які призвані за мобілізацією	1. Провести порівняльний аналіз досвіду інших країн щодо соціального забезпечення військовослужбовців, які призвані за мобілізацією. 2. Привести їх у відповідність до норм, які поширюються на військовослужбовців за контрактом.
Етап 5. Дослідження та удосконалення питань щодо бронювання		
6.	Немає переліку підприємств, які є критично важливими для функціонування національної економіки та забезпечення життєдіяльності держави, недосконалість переліку професій для бронювання	1. Розробити пропозиції щодо визначення переліку підприємств, які належать до об'єктів критичної та енергетичної інфраструктури і є важливими для функціонування національної економіки та забезпечення життєдіяльності населення, що приведе до спрощення порядку бронювання військовозобов'язаних.
		2. Розробити рекомендації щодо внесення зміни до ПКМУ від 27.01.2023 № 76.

Запропонований принцип комплектування ЗС України надає право військовозобов'язаним вибирати посади для проходження служби у вибраній ними військовій організаційній структурі, а також можливість вибрати вид строкового контракту, який найбільше їх влаштовує. Проходження військової служби та безпосередня участь у бойових діях на лінії бойового зіткнення передбачають додаткові соціальні пільги та надають можливість комплектувати ЗС України більш вмотивованими громадянами, а також зняти моральну напругу в сім'ях майбутніх військовослужбовців та вирішити їхні соціальні проблеми практично від самого початку служби. Особливо це стосується громадян, які виберуть форми контрактів за принципом "timeline".

Рисунок 3. Ілюстрація реалізації заходів з визначення проблематики прозорої ротації в умовах війни

Умови контракту за принципом Timeline 1 та соціальні гарантії військовослужбовцям за визначеною формою контракту.

Цю форму контракту можуть вибрати військовозобов'язані, які мають досвід участі в бойових діях (статус УБД), але були звільнені з військової служби впродовж останніх 5 років за різних обставин. Військовозобов'язані матимуть право вибирати військову частину, яка безпосередньо виконує бойові завдання, та бути направленими до неї для проходження військової служби за прямою ВОС, без додаткової підготовки у навчальних центрах (підрозділах). Термін дії контракту за принципом Timeline 1 становитиме 1 рік з моменту його підписання і може бути продовжений тільки за згодою військовослужбовця та командира військової частини. Перед закінченням дії контракту передбачається надання можливості військовослужбовцям вибирати та укладати інші види контракту за принципом Timeline 1–Timeline 5. Умови проходження військової служби за контрактом за принципом Timeline 1:

• 1–9 місяців військової служби за контрактом – участь у бойових діях безпосередньо на лінії бойового зіткнення, використовуючи систему ротацій всередині підрозділу;

• 10–11 місяців військової служби за контрактом – гарантована відпустка після участі в бойових діях;

• 12-ий місяць – проходження військової служби в ППД військової частини, проходження ВЛК перед звільненням з військової служби та звільнення з військової служби.

Наприклад, додаткові соціальні гарантії військовослужбовцям під час проходження служби за контрактом за принципом Timeline 1 (табл. 2):

• одноразова грошова виплата військовослужбовцям у розмірі 100 000 грн за умови підписання контракту на проходження військової служби в ЗС України за принципом Timeline 1. Нарахування та виплата цієї грошової виплати здійснюється військовою частиною протягом 10 діб з моменту прийняття їх на військову служу за контрактом;

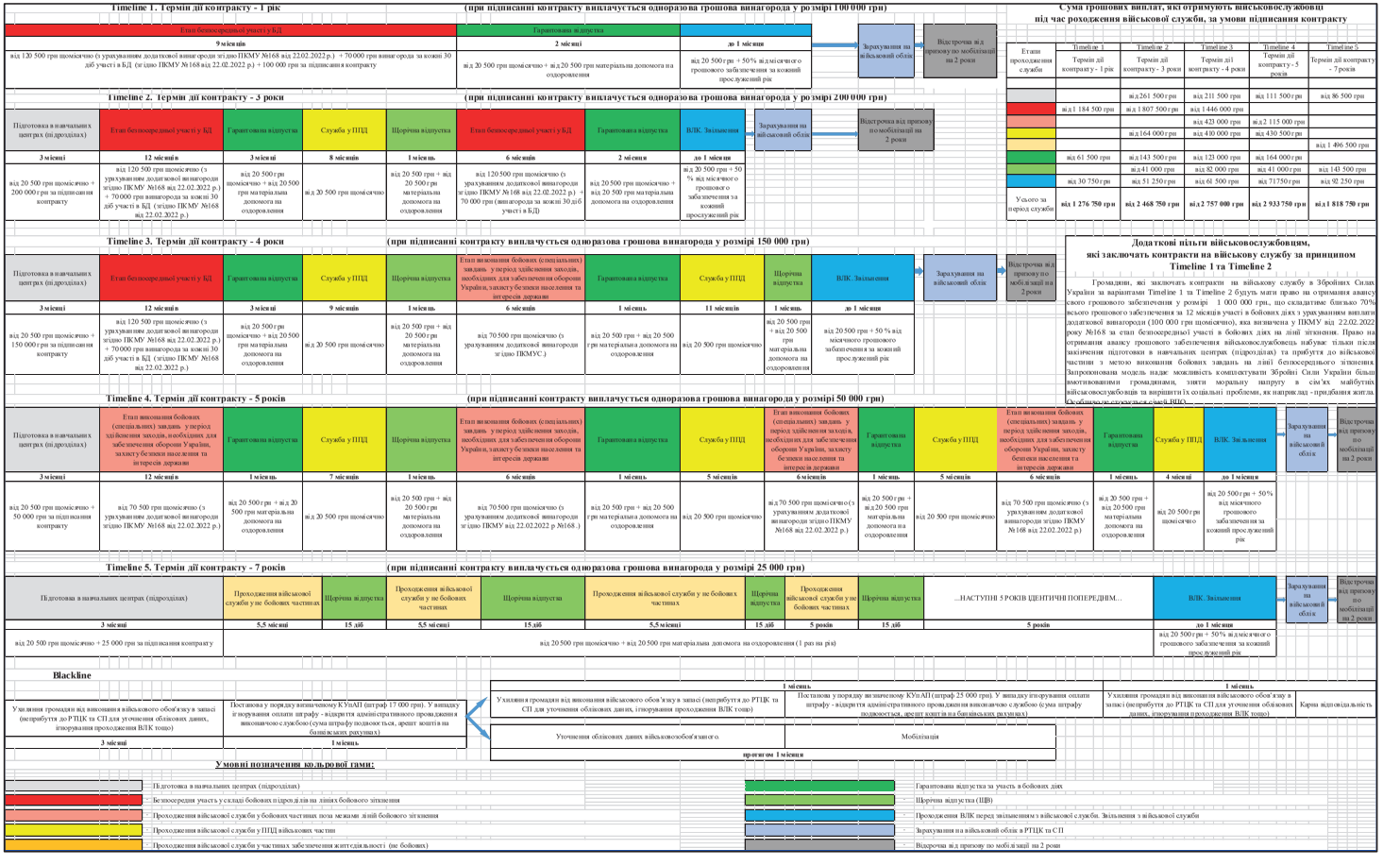

Рисунок 4. Проєкт новітньої Моделі проходження військової служби за контрактом за принципом TIMELINE

• військовозобов'язані, які укладуть контракт на військову службу в ЗС України за принципом Timeline 1, будуть мати право на отримання авансу свого грошового забезпечення у розмірі 500 000 грн, що становитиме близько 50% всього грошового забезпечення за 9 місяців участі в бойових діях з урахуванням виплати додаткової винагороди (100 000 грн щомісячно), яка визначена у ПКМУ від 22.02.2022 року №168, за етап безпосередньої участі в бойових діях на лінії бойового зіткнення. Право на отримання авансу грошового забезпечення військовослужбовець набуває тільки після отримання бойового розпорядження на виконання бойових завдань на лінії безпосереднього зіткнення. Запропонована модель надає можливість комплектувати ЗС України більш вмотивованими громадянами, зняти моральну напругу в сім'ях майбутніх військовослужбовців та вирішити їхні соціальні проблеми, наприклад, щодо придбання житла;

• гарантована відпустка за участь у бойових діях строком на 60 діб з виплатою військовослужбовцю матеріальної допомоги на оздоровлення у розмірі одного місячного грошового забезпечення. Як варіант, пропонується надання можливості військовослужбовцю (за рішенням командира) розділяти гарантовану відпустку за участь у бойових діях на дві частини. Першу частину гарантованої відпустки – після 6 місяців служби строком на 30 діб, а другу частину гарантованої відпустки строком на 30 діб надавати за 2 місяці перед звільненням з військової служби.

Таблиця 2. Види грошових виплат та їх орієнтовні суми, які будуть отримувати військовослужбовці у разі проходження військової служби за контрактом за принципом Timeline 1 (без урахування надбавки за вислугу років)

№ п/п	Види грошових виплат	Стрілець (грн)	Командир відділення (грн)	Командир взводу (грн)	Командир роти (грн)
1	Одноразова виплата за підписання контракту	100 000	100 000	100 000	100 000
2	Щомісячне грошове забезпечення				
	- за місяць	20 586	22 677	28 229	31 224
	- за рік	247 032	272 124	338 748	374 688
3	Додаткова винагорода за безпосередню участь у бойових діях				
	- за місяць	100 000	100 000	100 000	100 000
	- за 9 місяців	900 000	900 000	900 000	900 000
4	Одноразова додаткова винагорода за виконання бойових завдань під час ведення бойових дій на лінії бойового зіткнення за кожні 30 днів (сумарно обчислених)				
	- за кожні 30 днів	70 000	70 000	70 000	70 000
	- за 150 днів	350 000	350 000	350 000	350 000
5	Матеріальна допомога на оздоровлення (1 раз на рік під час використання відпустки)	20 586	22 677	28 229	31 224
6	Матеріальна допомога для вирішення соціально-побутових питань (1 раз на рік)	до 20 586	до 22 677	до 28 229	до 31 224
7	Вихідна допомога при звільненні (50% від місячного грошового забезпечення)	10 293	11 339	14 115	15 612
	Усього за рік:				
	- без урахування п. 4 таблиці	948 847	1 328 817	1 409 321	1 452 748
	- з урахуванням п. 4 таблиці	1 298 847	1 678 817	1 759 321	1 802 748
	Право на отримання авансу свого грошового забезпечення	500 000	500 000	500 000	500 000

Умови контракту за принципом Timeline 2 та соціальні гарантії військовослужбовцям за визначеною формою контракту.

Цю форму контракту можуть вибрати військовозобов'язані та громадяни України, які не перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних (призовники, жінки). Громадяни зазначеної категорії матимуть право вибирати військову частину, яка безпосередньо виконує бойові завдання, та бути направленими до неї для проходження подальшої військової служби

після їх підготовки у навчальних центрах (підрозділах). Термін дії контракту за принципом Timeline 2 становитиме 3 роки з моменту його підписання та може бути продовжений тільки за згодою військовослужбовця та командира військової частини. Перед закінченням дії контракту передбачається надання можливості військовослужбовцям вибирати та укладати інші види контракту за принципом Timeline 1–Timeline 5.

Умови проходження військової служби за контрактом за принципом Timeline 2:

• 1–3 місяці військової служби за контрактом – підготовка в навчальних центрах (підрозділах) ЗС України та на базах військової підготовки країн – членів НАТО;

• 4–15 місяців військової служби за контрактом – участь у бойових діях безпосередньо на лінії бойового зіткнення, використовуючи систему ротацій всередині підрозділу;

• 16–18 місяців військової служби за контрактом – гарантована відпустка після участі в бойових діях;

• 19–26 місяців військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини;

• 27-ий місяць військової служби за контрактом – щорічна відпустка;

• 28–33 місяці військової служби за контрактом – участь у бойових діях безпосередньо на лінії бойового зіткнення, використовуючи систему ротацій всередині підрозділу;

• 34–35 місяців військової служби за контрактом – гарантована відпустка після участі в бойових діях;

• 36-ий місяць військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини, проходження ВЛК перед звільненням з військової служби та звільнення з військової служби.

Умови контракту за принципом Timeline 3 та соціальні гарантії військовослужбовцям за визначеною формою контракту.

Таку форму контракту можуть вибрати військовозобов'язані та громадяни України, які не перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних (призовники, жінки). Громадяни зазначеної категорії матимуть право вибирати військову частину, яка безпосередньо виконує бойові завдання, та бути направленими до неї для проходження подальшої військової служби після їх підготовки у навчальних центрах (підрозділах). Термін дії контракту за принципом Timeline 3 становитиме 4 роки з моменту його підписання та може бути продовжений тільки за згодою військовослужбовця та командира військової частини. Під час проходження військової служби військовослужбовцю буде надаватися право розірвати контракт тільки за умови підписання ним нового контракту за принципом Timeline 2, а перед закінченням дії контракту передбачається надання можливості військовослужбовцям вибирати та укладати інші види контракту за принципом Timeline 1–Timeline 5.

Умови проходження військової служби за контрактом за принципом Timeline 3:

• 1–3 місяці військової служби за контрактом – підготовка в навчальних центрах (підрозділах) Збройних Сил України та на базах військової підготовки країн – членів НАТО;

• 4–15 місяців військової служби за контрактом – участь у бойових діях безпосередньо на лінії бойового зіткнення, використовуючи систему ротацій всередині підрозділу;

• 16–18 місяців військової служби за контрактом – гарантована відпустка після участі в бойових діях;

• 19–27 місяців військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини;

• 28-ий місяць військової служби за контрактом – щорічна відпустка;

• 29–34 місяці військової служби за контрактом – виконання бойових (спеціальних) завдань у період здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави;

• 35-ий місяць військової служби за контрактом – гарантована відпустка після участі в бойових діях;

• 36–46 місяців військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини;

• 47-ий місяць військової служби за контрактом – щорічна відпустка;

• 48-ий місяць військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини, проходження ВЛК перед звільненням з військової служби та звільнення з військової служби.

Умови контракту за принципом Timeline 4 та соціальні гарантії військовослужбовцям за визначеною формою контракту.

Цю форму контракту можуть вибрати військовозобов'язані та громадяни України, які не перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних (призовники, жінки). Громадяни зазначеної категорії матимуть право вибирати військову частину, яка безпосередньо виконує бойові завдання, та бути направленими до неї для виконання бойових (спеціальних) завдань на 2-ій лінії бойового зіткнення після їх підготовки у навчальних центрах (підрозділах). Термін дії контракту за принципом Timeline 4 становитиме 5 років з моменту його підписання та може бути продовжений тільки за згодою військовослужбовця та командира військової частини. Під час проходження військової служби військовослужбовцю буде надаватися право розірвати контракт тільки за умови підписання ним нового контракту за принципом Timeline 2–Timeline 3, а перед закінченням дії контракту передбачається надання можливості військовослужбовцям вибирати та укладати інші види контракту за принципом Timeline 1–Timeline 5.

Умови проходження військової служби за контрактом за принципом Timeline 4.

1–2-ий роки проходження військової служби:

• 1–3 місяці військової служби за контрактом – підготовка в навчальних центрах (підрозділах) Збройних Сил України та на базах військової підготовки країн – членів НАТО;

• 4–15 місяців військової служби за контрактом – виконання бойових (спеціальних) завдань у період здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави;

• 16-ий місяць військової служби за контрактом – гарантована відпустка після участі у виконанні бойових (спеціальних) завдань у період здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави;

• 17–23 місяці військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини;

• 24-ий місяць – щорічна відпустка;

3–4 роки ідентичні за формою проходження служби, а саме:

• 6 місяців – виконання бойових (спеціальних) завдань у період здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави;

• 1 місяць – гарантована відпустка після участі у виконанні бойових (спеціальних) завдань на 2-ій лінії бойового зіткнення;

• 5 місяців – проходження військової служби в ППД військової частини;

5-ий рік проходження служби:

• 6 місяців – виконання бойових (спеціальних) завдань у період здійснення заходів, необхідних для забезпечення оборони України, захисту безпеки населення та інтересів держави;

• 1-ий місяць – гарантована відпустка після участі у виконанні бойових (спеціальних) завдань на 2-ій лінії бойового зіткнення;

• 5 місяців – проходження військової служби в ППД військової частини;

• останній місяць військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини, проходження ВЛК перед звільненням з військової служби та звільнення з військової служби.

Умови контракту за принципом Timeline 5 та соціальні гарантії військовослужбовцям за визначеною формою контракту.

Таку форму контракту можуть вибрати військовозобов'язані та громадяни України, які не перебувають на військовому обліку військовозобов'язаних (призовники, жінки). Громадяни зазначеної категорії матимуть право вибирати для проходження служби не бойову військову частину, яка безпосередньо не виконує бойові завдання, та бути направленими до неї після їх підготовки у навчальних центрах (підрозділах). Термін дії контракту за принципом Timeline 5 становитиме 7 років з моменту його підписання та може бути продовжений тільки за згодою військовослужбовця та командира військової частини. Під час проходження військової служби військовослужбовцю буде надаватися право розірвати контракт тільки за умови підписання ним нового контракту за принципом Timeline 1–Timeline 4, а перед закінченням дії контракту передбачається надання можливості військовослужбовцям вибирати та укладати інші види контракту за принципом Timeline 1–Timeline 5.

Умови проходження військової служби за контрактом за принципом Timeline 5.

• 1–3 місяці військової служби за контрактом – підготовка в навчальних центрах (підрозділах) ЗС України та на базах військової підготовки країн – членів НАТО;

• решта служби – проходження військової служби у не бойових частинах з правом отримання щорічної відпустки строком на 30 діб;

• останній місяць військової служби за контрактом – проходження військової служби в ППД військової частини, проходження ВЛК перед звільненням з військової служби та звільнення з військової служби.

Формування чіткої прозорої системи вибору способу проходження військової служби, тобто виконання свого конституційного обов'язку кожним громадянином, за визначеним підходом "timeline" є привабливою альтернативою наслідкам, які виникають у разі ухиляння від проходження військової служби, так званим "blackline" (штрафи, обмеження життєдіяльності, блокування рахунків у разі несплати штрафів, відсутність можливості перетину кордону та відпочинку за межами України, відсутність пільг та низький рівень соціального захисту родини тощо).

Надання громадянам України чітких, прозорих правил вибору проходження військової служби є ефективним способом комплектування людськими ресурсами в умовах війни.

Право вибору залишається за людиною, хочеш менше служити, більше заробляти та мати повний соціальний пакет від держави для себе, членів своєї сім'ї, тоді "timeline" 1 та 2 з найбільшими ризиками, але найбільшими свободами та прозорими перспективами. Якщо вибираєте менше ризиків для життя – тоді "timeline" 3, 4 та 5, які мають найдовші терміни служби, нижчі показники грошового забезпечення та мінімальну кількість свобод і привілей, але й ці варіанти проходження військової служби є конкурентоспроможною альтернативою потрапляння у ситуацію "blackline".

Третій етап методичного підходу (табл. 1) присвячений дослідженням щодо підвищення ефективності інформаційно-психологічного впливу на аудиторії як росії, так і України. Найважливішою умовою перемоги в сучасних війнах (збройних конфліктах) є завоювання переваги в інформаційній сфері з метою забезпечення переваги в морально-психологічному стані власних військ над військами противника. Перевага в морально-психологічному стані досягається насамперед завдяки більш ефективним заходам зі здійснення інформаційно-психологічного впливу на власні війська та війська противника.

Інформаційно-психологічний вплив – цілеспрямоване інформаційне втручання у свідомість (підсвідомість) цільової аудиторії з метою корекції її поведінки та (або) світогляду,

зміни морально-психологічного стану. Засобами інформаційно-психологічного впливу є ЗМІ, спеціальна друкована продукція, публічна голосова агітація, агентурна діяльність, спеціальні інформаційні технології тощо. Недосконалість інформаційно-психологічного впливу на свідомість громадян України дуже сильно впливає на проведення мобілізації в державі. Необхідно повністю змінити інформаційну політику шляхом підвищення її "агресивності" стосовно дій рф, періодичності, бажаності перегляду населенням країни певних ток-шоу (програм), створення принципу очікуваності новин про війну та противника, зниження пропаганди та актуалізації інформативності, відходу від однобічності та принципів звикання до однотипності подання інформації тощо. Основними заходами із забезпечення переваги над противником в інформаційно-психологічному впливі можуть бути:

аналіз способів і методів ведення інформаційної пропаганди (ІПСО) передових країн світу та країни-агресора з метою розширення спектра методів боротьби у медіа- та кіберпросторі;

вивчення пропозицій та розроблення рекомендацій щодо підвищення якості інформаційного впливу на свідомість громадян України, особливо щодо незворотності мобілізації, тобто:

формування загальних правил зміни інформаційної політики;

визначення заходів з удосконалення інформаційного простору щодо популяризації мобілізації та її незворотності;

розроблення механізмів залучення PR-агенцій для популяризації військової служби у ЗС України та рекламації (висвітлення традицій, бойового духу, професіоналізму тощо) окремої бойової частини (підрозділу);

створення відповідного контенту для ЗМІ та комунікаційної стратегії, спрямованої на формування попиту відповідної бойової частини (підрозділу).

Четвертий етап методичного підходу (табл. 1) передбачає дослідження щодо підвищення якості соціального захисту військовослужбовців. В умовах російської збройної агресії, що триває, економічної нестабільності та систематичної й планомірної трансформації України як держави європейського зразка питання щодо соціального захисту військовослужбовців постає досить гостро. Право на соціальне забезпечення як усього населення України, так і специфічних його верств є одним із непорушних і фундаментальних прав людини, що передбачене не лише Конституцією України, а й міжнародними нормативно-правовими актами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

Водночас, з огляду на особливості механізму соціального забезпечення, що передбачене низкою нормативно-правових актів, окремого дослідження потребує питання стосовно аналізу засад, що закладені у відповідних документах, а також щодо окремих особливостей їх застосування в процесі реалізації військовослужбовцями свого права на соціальний захист.

П'ятий етап методичного підходу (табл. 1) передбачає дослідження щодо удосконалення питань стосовно бронювання життєво необхідних для економіки та соціальної сфери України об'єктів критичної та енергетичної інфраструктури (критичною інфраструктурою вважаються стратегічно важливі підприємства та установи, які необхідні для функціонування суспільства та економіки країни (наприклад, підприємства енергетичної галузі, банківських установ, підприємства, які забезпечують безпосередньо виробництво озброєнь).

До критично важливих належать і ті установи, що забезпечують діяльність місцевої інфраструктури, наприклад, комунальні підприємства.

Повний перелік об'єктів державної власності, що мають стратегічне значення для економіки і безпеки держави, є в постанові Кабінету Міністрів № 83 від 4.03.2015 р. Крім підприємств, зазначених у переліку, до критично важливих можуть бути зараховані й інші підприємства.

Критерії визначення підприємств, які є критично важливими для функціонування економіки та забезпечення життєдіяльності населення в особливий період, зазначені у постанові Кабінету Міністрів № 76 від 27.01.2023 р. Проте наразі немає переліку підприємств, які є критично важливими для функціонування національної економіки та забезпечення життєдіяльності держави, перелік професій для бронювання є недосконалим.

Через те, що немає такого переліку, деякі посадові особи вдаються до маніпулювання щодо віднесення тієї чи іншої організації до критичної інфраструктури, що призводить до зайвого бронювання людей, і, як наслідок, зменшення потенціалу людських мобілізаційних ресурсів.

Для вирішення зазначеної проблеми пропонується розробити пропозиції щодо визначення переліку підприємств, які належать до об'єктів критичної та енергетичної інфраструктури, що є важливими для функціонування національної економіки та забезпечення життєдіяльності населення. Це спростить порядок бронювання військовозобов'язаних.

Обговорення (Discussions)

Запровадження концепції "timeline"-мобілізації в ЗС України є ключовим кроком у переході від примусової мобілізації до популяризації військової служби, що забезпечує право вибору для громадян в умовах війни. Цей підхід дозволяє більш ефективно комплектувати сили оборони України людськими ресурсами, підвищуючи мотивацію та знижуючи соціальну напруженість.

Висновок (Conclusion)

Основними висновками щодо реалізації технології "timeline"-мобілізації можна вважати те, що в силових структурах і в країні в цілому відбудеться:

підвищення мотивації через добровільність. Надання можливості громадянам добровільно вступати на військову службу та самим вибирати вид контракту сприятиме зростанню їхньої мотивації та готовності до захисту країни;

розширення інформаційних кампаній. Масштабні інформаційні кампанії та освітні програми формуватимуть позитивне ставлення до військової служби, особливо у молоді;

запровадження соціальних пільг. Додаткові соціальні пільги та бонуси стануть потужним стимулом для добровільного вступу на службу;

прозорість процедур мобілізації. Забезпечення прозорості процесу мобілізації підвищить довіру до військових інституцій та знизить рівень суспільної напруженості;

поліпшення умов служби. Підвищення якості умов служби та підготовки військовослужбовців збільшить привабливість військової кар'єри;

індивідуальний підхід до рекрутів. Якщо враховувати індивідуальні особливості та навички новобранців, можна більш ефективно використовувати людські ресурси;

психологічна підтримка. Надання психологічної підтримки військовослужбовцям та їхнім сім'ям сприятиме збереженню морального духу;

визнання заслуг. Система визнання та нагородження підвищить мотивацію та гордість за службу. Свідомий вибір контракту створює умови для того, щоб людина розуміла: чим більше вона ризикує, тим менше термін контракту, і водночас це найбільший фінансовий та соціальний пакет;

залучення ветеранів. Використовуючи досвід ветеранів, можна покращити підготовку новобранців і зміцнити зв'язок між поколіннями військовослужбовців. Створення дієвих ветеранських ХАБів;

підвищення соціального статусу військових. Формування позитивного образу армії та популяризація свідомого вибору контракту через медіа та громадські заходи сприятимуть підвищенню престижу військової служби;

гнучкість мобілізаційних планів. Адаптивні мобілізаційні плани допоможуть більш ефективно реагувати на змінні потреби армії. Упровадження “timeline”-мобілізації сприятиме створенню сучасної, мотивованої та ефективної армії, здатної забезпечити національну безпеку та захист інтересів України в умовах війни.

Recommendations (Рекомендації)

Нині слід зрозуміти: забезпечивши право вибору для громадян України у разі вступу на військову службу, можна підвищити мотивацію та знизити напруженість у суспільстві. Але цього вдасться досягти не тільки шляхом удосконалення системи залучення на військову службу (мобілізації), потрібна масштабна трансформація всього середовища призову та проходження військової служби як на рівні складових сил оборони України, так і на державному рівні.

Подальшими напрямами досліджень за тематикою статті є детальне розроблення пропозицій щодо удосконалення грошових виплат, які будуть отримувати військовослужбовці під час проходження військової служби за контрактом за принципом “timeline”-мобілізації, а також дослідження питань, що стосуються перегляду контрактів військовослужбовців, які вже виконують свій громадянський обов’язок у ЗС України та інших складових сил оборони держави.

На думку авторів, упровадження підходу на основі “timeline”-мобілізації сприятиме формуванню позитивного іміджу військової служби, підвищенню мотивації до добровільного вступу та забезпечить ефективне комплектування людськими ресурсами в умовах війни, бо за такого принципу підвищиться прозорість проходження військової служби.

Використані джерела

1. Статистичні дані для якісного опрацювання науково-дослідної роботи “Рампа-М”. Оптичний диск CD-R. № МД-30т. 216 кб. Таємно. Літер “М”.
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо окремих питань проходження військової служби, мобілізації та військового обліку. Закон України № 3633-IX (2024, 11 квітня). *Відомості Верховної Ради України.* 15.05.2024 № 19. С. 2. Ст. 78; *Голос України*. 17.04.2024 № 16.
3. Талалай, В. Д. (2014). Досвід проведення мобілізаційного розгортання Збройних Сил України, інших військових формувань. Проблемні питання та пропозиції щодо їх вирішення. У Матер. міжвід. наук.-практ. конф., *Актуальні питання модернізації системи мобілізаційної підготовки держави (с. 12–23).* МО України.
4. Можаровський, В. М. (2014). *Проблемні питання проведення мобілізаційного розгортання ЗС України та пропозиції щодо їх вирішення: інф.-довідк. матер. з питань часткової мобілізації.* ЦНДІ ЗС України.
5. Семененко, О., Воронченко, І., Москаленко, І., Абрамова, М., & Харитонов, К. (2021). Методологічний підхід до оцінки здатності національної економіки забезпечити достатній рівень обороноздатності. *Соціальний розвиток і безпека, 11(5),* 133–145. https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.5.13
6. Романченко, І. С., & Талалай В. Д. (2017). Рекомендації щодо удосконалення системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил України. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України, 2* (80), 51–62.
7. Череп, В. Л. (2023). Результати аналізу заходів комплектування мобілізаційними людськими ресурсами Збройних Сил України та інших військових формувань під час їх мобілізаційного розгортання у 2022 році. Проблемні питання та шляхи їх

вирішення. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України*, *1* (104), 105–116.
8. Павловський, О. В. (2023). Результати аналізу чисельності мобілізаційних людських ресурсів України на початок 2023 року. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України, 1* (104), 5–14.
9. Уроки російсько-української війни 2022 року: воєнні аспекти: інф. матер. Аналіз проведення в Україні мобілізаційних заходів у 2022 році. (2022). Звіт № 25. *ЦНДІ ЗС України*, 60 с.
10. *Про призов резервістів на військову службу за призовом осіб із числа резервістів в особливий період*. Наказ Верховного Головнокомандувача Збройних Сил України від 22.02.22 № 2. https://document.vobu.ua/doc/10144
11. Президент України. (2022). *Про загальну мобілізацію: Указ Президента* (69/2022). https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413
12. Президент України. (2022). *Про продовження строку проведення загальної мобілізації: Указ Президента* (342/2022). https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342/2022#n2.
13. Президент України. (2022). *Про продовження строку проведення загальної мобілізації: Указ Президента* (574/2022). https://www.president.gov.ua/documents/5742022-43637.
14. Президент України. (2022). *Про продовження строку проведення загальної мобілізації: Указ Президента* (758/2022). https://document.vobu.ua/doc/15791
15. Про чисельність Збройних Сил України. Закон України № 235-VIII (2015, 5 березня). *Відомості Верховної Ради України.* 2015. № 21. Ст. 136; *Голос України.* 26.03.2015. № 54.
16. Військові запропонували мобілізувати додатково до 500 тисяч людей. Зеленський. https://24tv.ua/viyskovi-zaproponuvali-mobilizuvati-dodatkovo-do-pivmilyona-lyudey_n2455766
16. Результати опитування КМІС в рамках проєкту “MOBILISE”, проведеного 26 травня – 1 червня. https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1416&.
17. Романченко, І. С., & Талалай, В. Д. (2016). Визначення основних напрямів удосконалення системи мобілізаційного розгортання Збройних Сил України. *Зб. наук. пр. ЦНДІ ЗС України*, *4* (78), 25–40.
18. Соломицький, А., Семененко, О., Онофрійчук, П., Слюсаренко, М., Баранов, С., & Мітченко, С. (2022). Прогнозування ризику збройного конфлікту на основі аналізу військових витрат. *Соціальний розвиток і безпека, 12 (1),* 164–174. https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15.

References

1. Statistical data for qualitative Rampa-M research work processing. Optical disc CD-R. No. MD-30t. 216 kb. Classified. Letter ‘M’.
2. On Amendments to Certain Legislative Acts of Ukraine on Certain Issues of Military Service, Mobilisation and Military Registration. Law of Ukraine of 11.04.2024 No. 3633-IX. *Bulletins of the Verkhovna Rada of Ukraine 15.05.2024, No. 19, pg. 2, Article 78; Voice of Ukraine.* 17.04.2024 № 16.
3. Talalai V. D. Experience of mobilisation deployment of the Armed Forces of Ukraine and other military formations. Problematic issues and proposals for their solution. In practical conference

materials *Topical issues of modernisation of the state mobilisation training system: interdepartmental scientific* (Kyiv, 15 May 2014). Kyiv: Ministry of Defence of Ukraine, 2014. P. 12-23.
4. Mozharovskyi V. M. Problematic issues of Armed Forces of Ukraine's mobilisation deployment and proposals for their solution: information and reference material on partial mobilisation. Kyiv: The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine, 2014. P. 8-20.
5. Semenenko, O., Voronchenko, I., Moskalenko, I., Abramova, M., & Kharytonov, K. (2021). Methodological approach to assessing the ability of the national economy to ensure the defence capability's sufficient level. *Social Development and Security*, *11(5*), 133-145. URL: https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.5.13
6. Recommendations for Improving the System of Mobilisation Deployment of the Armed Forces of Ukraine. Collection of scientific articles of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine. Kyiv. 2017. № 2 (80). P. 51-62.
7. Cherep V. L. Results of the analysis of measures to staff the Armed Forces of Ukraine and other military formations with mobilisation human resources during their mobilisation deployment in 2022. Problematic issues and ways to solve them. Collection of scientific papers of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine. Kyiv. 2023. № 1 (104). P. 105-116.
8. Pavlovskyi O. V. Results of the analysis of the number of mobilisation human resources of Ukraine at the beginning of 2023. Collection of scientific articles of the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine. Kyiv. 2023. № 1 (104). P. 5-14.
9. Lessons of the Russian-Ukrainian War of 2022: Military Aspects: Information material. Report No. 25 Analysis of mobilisation activities in Ukraine in 2022. The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine. Kyiv. 2022. 60 p.
10. On the call-up of reservists for military service by conscription of persons from among the reservists during a special period: Order of the Supreme Commander of the Armed Forces of Ukraine of 22.02.22 No. 2. URL: https://document.vobu.ua/doc/10144.
11. Ukraine. President (2019 -; V. Zelenskyi). On general mobilisation: Decree of the President of Ukraine of 24.02.2022 No. 69/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/692022-41413.
12. Ukraine. President (2019 -; V. Zelenskyi). On the extension of the term of general mobilisation: Decree of the President of Ukraine of 17.05.2022 No. 342/2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342/2022#n2.
13. Ukraine. President (2019 -; V.O. Zelenskyi). On the extension of the term of general mobilisation: Decree of the President of Ukraine of 12.08.2022 No. 574/2022. URL: https://www.president.gov.ua/documents/5742022-43637.
14. Ukraine. President (2019 -; V.O. Zelenskyi). On the extension of the term of general mobilisation: Decree of the President of Ukraine of 07.11.2022 No. 758/2022. URL: https://document.vobu.ua/doc/15791.
15. On the number of the Armed Forces of Ukraine. Law of Ukraine of 05.03.2015 No. 235-VIII. Verkhovna Rada of Ukraine. 2015. No. 21. p. 136. Voice of Ukraine. 26.03.2015. № 54.
16. The military proposed to mobilise up to 500,000 additional people. Zelenskyi. URL: https://24tv.ua/viyskovi-zaproponuvali-mobilizuvati-dodatkovo-do-pivmilyona-lyudey_n2455766.
17. Results of the KIIS survey within the framework of the MOBILISE project, conducted on 26 May - 1 June. URL: https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=1416&.
18. Romanchenko I. S., Talalai V. D. Determining the main directions of improving the system of mobilisation deployment of the Armed Forces of Ukraine. Collection of scientific articles of

the Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine. Kyiv. 2016. № 4 (78). С. 25-40.

19. Solomytskyi, A., Semenenko, O., Onofriichuk, P., Sliusarenko, M., Baranov, S., & Mitchenko, S. (2022). Predicting the risk of armed conflict based on the analysis of military expenditures. *Social Development and Security, 12 (1),* 164-174. https://doi.org/10.33445/sds.2022.12.1.15.

"Timeline"-mobilization – the path from coercion to the popularization of military service in war conditions: the right to choose – a method of effective staffing with human resources

Oleh Semenenko
Doctor of military sciences, Professor
Deputy Commandant of the Central Research Institute
of the Armed Forces of Ukraine for scientific work
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: aosemenenko@ukr.net
ORCID: 0000-0001-6477-3414

Volodymyr Koval
Candidate of military sciences (PhD), senior researcher
Deputy Chief of the General Staff of the Armed Forces of Ukraine
General Staff of the Armed Forces of Ukraine
03168, Povitrianykh Syl avenue, 6, Kyiv, Ukraine
e-mail: vladimerkoval69@gmail.com
ORCID: 0000-0002-6209-6779

Yuzef Dobrovolskyi
Candidate of technical sciences (PhD), associate professor
Deputy Head of the Academic Affairs Military Training Department
National Aviation University
03048, Medova street, 1, Kyiv, Ukraine
e-mail: kataza@i.ua
ORCID: 0000-0002-1077-1402

Viktor Tsarynnyk
Chief of the Personnel Management and Mobilisation Research Section
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
e-mail: viktor_0202@i.ua
ORCID:0009-0003-8638-6353

Robert Ovanesian
Leading researcher of the Personnel Management and Mobilisation Research Section
The Central Research Institute of the Armed Forces of Ukraine
03049, Povitrianykh Syl avenue, 28 B, Kyiv, Ukraine
bober1609@gmail.com
ORCID: 0009-0008-6761-2059

Abstract. The relevance of the article on the topic of increasing the effectiveness of mobilization in Ukraine is beyond doubt today. The introduction of the so-called "timeline" principles of mobilization by the authors consists in the analysis of changes in the approaches to mobilization during the war, in particular, the transition from forced mobilization to the popularization of military service and giving conscripts the right to choose the format of service according to the principle: "the more you risk, the less you serve, but you have the largest financial and social package for yourself and your family, and vice versa." This study highlights the importance of providing citizens with choice, which contributes to effective staffing and increasing the morale of military personnel. In the conditions of the ongoing Russian-Ukrainian war, this approach is critically important for Ukraine, as it allows strengthening the country's defense capabilities through the involvement of motivated and conscious volunteers. That is why the main goal of the article was chosen - to identify the existing problems of mobilization processes in Ukraine today and to find ways to improve the current mechanisms of equipping the Armed Forces of Ukraine with human resources in war conditions. One of the ways the authors have chosen is the implementation of the "timeline"-mobilization system in Ukraine, which, according to the authors, will contribute to the formation of a positive image of military service, increase the motivation for voluntary enlistment, and ensure effective staffing with human resources in conditions of war. The main methods of research are the methods of "brainstorming", analysis and synthesis, deduction and induction. The main results of the article are that it: formed the actual problems of the current mechanisms of staffing the Armed Forces of Ukraine with human resources during mobilization in war conditions; a methodical approach to conducting research in the direction of increasing the effectiveness of mobilization in Ukraine is proposed; the project of the latest model of military service under a contract based on the "timeline"-mobilization principle is proposed; variants of military service under a contract during martial law have been created; an approach to determining additional social guarantees for military personnel during service under a contract based on the "timeline" principle is proposed. The materials of the article can be useful for the leadership of the components of the Defense Forces of Ukraine and the state as a whole, as well as for scientists and researchers in the areas of research on issues of staffing and mobilization in the Armed Forces of Ukraine.

Keywords: military service options, effectiveness of mobilization and recruitment, Armed Forces of Ukraine, information influence, human resources, model of the "timeline"-mobilization system, methodical approach, armed aggression, social protection of servicemen, defense capability, mobilization, national security, Russian-Ukrainian war, rotation, recruiting, state defense forces.